

MESNEVÎ'DE TEBLİĞ

Çetin KASKA*

Özet

Mesnevi klasik doğu edebiyatının en güzel edebi ve tasavvufi eserlerinden birisidir. *Mesnevi*'de ahlak, tasavvuf, tebliğ, irfan, ilim ve hüner gibi konularda önemli dersler verilmektedir. Tebliğ, *Mesnevi*'nin bütün defterlerinde bahsedilen önemli konulardan biridir. *Mesnevi*'de, Mevlânâ'nın tebliğe yaklaşımı, nasıl olması gerektiği, dini tebliğ edecek kişinin dikkat edeceği hususlar hakkında dikkat çekici bilgiler mevcuttur. Bu çalışmada *Mesnevi*'de geçen tebliğ ile ilgili beyitlerin kısmi şerhi, çevirisi yapılmış ve açıklamalarda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Mesnevî, Mevlânâ, Tebliğ, Tasavvuf

Announcement in Mathnawi

Abstract

Mathnawi is one of the most beautiful literary and mystical works of classical eastern literature. There are important lessons on topics such as morality, mysticism, annunciation, wisdom, knowledge and skills in *Mathnawi*.

* Arş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü /cetinkaska@hotmail.com

wi. Annunciation is one of the important issues mentioned in the all books of *Mathnawi*. There are remarkable informations about Mawlana's annunciation approach, about how annunciation should be, and about issues that announcing people should pay attention to. In this study, commentary and translation of all the verses about the notification in *Mathnawi* was made together with some statements.

Keywords

Mathnawi, Mawlana, annunciation, mysticism

Giriş

M*esnevî*, Mevlânâ'nın ömrünün son on beş yılında ortaya koyduğu bir eser olup, İslam dünyasında ahlaki ve edebi kitaplar içerisinde saygın bir yere sahiptir. *Mesnevî*'de dini ve tasavvufi konular ile birlikte dönemin anlayış ve tavırları konu edinilmiş. Eğitici ve yol gösterici bir mahiyete sahip olan *Mesnevî*'de konu ve muhteva olarak belirli bir sistem ve tertip mevcut değildir. Mevlânâ, *Mesnevî*'de tasavvufi düşünce sistemini toplumdaki herkesin anlayabilmesi için hikâyeler şeklinde dile getirmiştir. *Mesnevî*'de aşk, sabır, tevekkül, ibadet, ihlâs ve daha birçok konu hakkında manzum parçalar vardır. Tebliğ de bu manzum parçalardan biridir.

Tebliğin sözlükte anlamı; “*bir şeyi veya bir haberi ulaştırmak*” anlamına gelmektedir. Ancak kelâm ilminde; “*Peygamberlerin yükümlü olduğu tebliğ görevi, onların vahiy yoluyla aldıkları bilgiyi insanlara ulaştırması*” demektir.¹ Birçok konu gibi tebliğ de *Mesnevî*'de üzerinde durulan ve birçok yönleriyle tekrarlanan konulardan birisidir. Bilindiği üzere bütün peygamberlerin ve onlara tabi olanların ilk görevi tebliğdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin ve onlara tabi olan kişilerin yaptıkları tebliğlerden bahseden ayetler vardır.² Mevlânâ, *Mesnevî*'de tebliğ nasıl yapılmalı? Tebliğ eden kişinin vasıfları nelerdir? Kötü tebliğ etmenin zararları var mı? Tebliğde bulunurken nasıl davranılmalı?... gibi soruların cevaplarını vermiştir.

¹ Mehmet Boynukalın, “*Tebliğ*”, DİA, c.40, s. 218, 2011.

² Kerim Zemâni, *Minâğer-i Işk*, Neşr-ı Ney, s.829, Tahran 1382.

Tebliğ Nasıl Yapılmalı?

Mevlânâ'ya göre bir insan dini ilme, marifette soğuk ve önyargılı olsa bile dine davet edilmelidir. Çünkü insan Hz. Peygamber'in varisidir ve tebliğ de Allah'ın bir emridir bu yüzden insanların birbirine tebliğde bulunması gereklidir. Mevlânâ hak yolda tebliğde bulunan kişinin Nuh (a.s)'ın yolunu kendisine rehber etmesi gerektiğini³ ve Nuh (a.s) gibi eza ve cefa çekse bile davetine halel getirmemesi gerektiğini belirtmiştir. Kişi Allah için kulluk etmeli ve tebliğde bulunmalı, insanlar ister kabul eder ister etmez. Halkın kabul edip etmemesi onun vazifesi değildir.⁴

دعوت دین کن کہ دعوت واردست	مشتری گرچه کہ سست و باردست
در ره دعوت طریق نوح گیر	باز پران کن حمام روح گیر
با قبول و رد خلقانت چه کار	خدمتی میکن برای کردگار

*Müşteri gevşek ve soğuk olsa da dine davet et. Çünkü davet gereklidir.⁵
Doğanı uçur, ruh güvercinini yakala, davet yolunda Nuh'un yolunu tut.
Allah için kulluk et, halkın kabul edip etmemesiyle ne işin olur?*

“Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et, eğer etmesen (Rabbin sana verdiği) peygamberliği tebliğ etmemiş olursun...”⁶ ve “Peygamberin üzerine düşen ancak tebliğdir.”⁷ gibi ayetlere işaret eden Mevlânâ, her ne kadar Allah'ı inkâr eden insanlar Kuran'daki sırları ve ince manaları inkâr etseler de peygamberlerin varisleri olan âlimler halka dini tebliğ etmekle görevlendirilmiştir. Bu âlimler o halkın kabul edip etmemesiyle ilgilenmezler. Sadece tebliğ vazifesini yerine getirirler. Mevlânâ daha sonra; “Andolsun, biz, Nuh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli yıl onların arasındaydı kaldı.”⁸ ayetine işaret edip, Nuh (a.s)'ın 950 sene boyunca kavminin insanlarına tebliğde bulunduğunu ama kavminin onu git gide daha fazla inkâr et-

³ Abdülbaki Gölpınarlı, *Mesnevî ve Şerhi*, Milli Eğitim Basımevi, c.6, s.140, İstanbul 1974.

⁴ Ahmed Avni Konuk, *Mesnevî-i Şerif Şerhi*, c.11, s. 293, İstanbul 2005.

⁵ Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, (haz. Adnan Karaismailoğlu, Derya Örs) Ankara 2007. c.6, b. 843-845, s.289.

⁶ Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Mâide Süresi, 5/67, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003.

⁷ Mâide Süresi, 5/99.

⁸ Ankebût Süresi, 29/14.

tiğini belirtmiştir. Mevlânâ, Nuh (a.s)'ın inkârcılar karşısında asla ümitsizliğe düşmediğini, susmak yerine daima onlara Allah'ı ve dini tebliğ ettiğini, Nuh (a.s)'ın yaptığı tebliği kabul edenler olduğu gibi dünya zevklerine müptela, hak ve hakikati dinlemeyen kişilerin de olduğunu belirtmiştir. Ayrıca muhalif kişilerin inat ve ısrarları hidayet yolunda giden kişilere tesir etmeyeceği ve onları yollarından alıkoymayacağını vurgulamıştır.⁹

Allah'ın herkesi bu imtihan dünyasında istidadına uygun bir hizmetle görevlendirdiğini belirten Mevlânâ, İsrâ sûresindeki; "De ki; Herkes kendi yapısına uygun işler görür..."¹⁰ ayetine işaret etmiştir. Ona göre müminlere iman, ibadet ve kâfirlere küfür kolay ve hoş gelir. Mevlânâ diğer bir beyitte "Mademki münkirler dalalet içinde olduklarında dolayı inat ve ısrarlarını bırakmıyorlar. Sen ise peygamberin varisisin ve Allah'ın esmasının tecelligahısın, nasıl hak yoldan döner ve tebliğ etmeyi bırakırsın" demektedir.¹¹

با قبول و ناقبول او را چه کار
دم به دم انکار قومش میفزود
هیچ اندر غار خاموشی خزید
هیچ واگردد ز راهی کاروان
سست گردد بدر را در سیر تگ
هر کسی بر خلقت خود میتند
در خور آن گوهرش در ابتلا
من مهم سیران خود را چون هلم

لیک دعوت واردست از کردگار
نوح نه صد سال دعوت مینمود
هیچ از گفتن عنان واپس کشید
گفت از بانگ و علا لای سگان
یا شب مهتاب از غوغای سگ
مه فشانند نور و سگ عو عو کند
هر کسی را خدمتی داده قضا
چونک نگذارد سگ آن نعرهء سقم

Fakat Allah'tan davet emri gelmiştir. Davetin kabul edilip edilmemesiyle sırrı bilen ne işi olur?

Nuh dokuz yüzyıl davet etti onun kavminin inkârı sürekli ziyadeleşti.

Söylemekten hiç dizginini geri çekti mi? Hiç suskunluk mağarasına çekildi mi?

O dedi; Köpeklerin ses ve ulumasından hiç ker- van bir yoldan geri döner mi?

Hiç mehtaplı gecede köpeklerin kavgası yüzünden dolunay seyir hızını ağır- laştırır mı?

⁹ Gölpınarlı, *Mesnevî ve Şerhi*, s.7.

¹⁰ İsrâ Sûresi, 17/84.

¹¹ Konuk, a.g.e, c.11, s. 17.

*Ay ışık saçar ve köpek de havlar. Herkes kendi yaratılışına göre hareket eder. Kader herkese bir hizmet vermiştir. Onun o cevherine layık bir hizmet vermiştir. Köpek o hastalık narasını bırakmasa da ben ayım, gezinmemi nasıl bırakırım?*¹²

Tebliğcinin Vazifesi

Mevlânâ peygamberin sadece tebliğ vazifesiyle görevlendirildiğini, halkın Allah'ın teklifini kabul edip etmemesine karışmadığını dile getirerek Mâide sûresinin; “Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et...”¹³ ayetine işâret buyurmuştur. Ayrıca tebliğ ve kulluğun Allah tarafından peygamberlere emir buyrulduğunu, tebliğin peygamberlerin hecay-ı nefislerinden olmadığını söyleyerek¹⁴ Necm sûresinin; O, nefis arzusu ile konuşmaz¹⁵ ayetine işâret etmiştir. Mevlânâ peygamberlerin tebliğ ettikleri ücreti yine Allah'ın kendilerine vereceğini ifade edip Şûra sûresinin “De ki; Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum...”¹⁶ ayetine işâret etmiştir.¹⁷

کار ما تسلیم و فرمان کردنیست	هیچ ما را با قبولی کار نیست
نیست ما را از خود این گویندگی	او بفرمودستان این بندگی
زشت و دشمنرو شدیم از بهر دوست	مزد تبلیغ رسالاتش ازوست

Kabul edip etmemenizle işimiz yok bizim, işimiz teslim olmak ve emre uymaktır.

Bu kulluğu bize bahşeden O'dur. Bu sözleri kendimiz söylemiyoruz.

*Haberlerini duyurma ücreti O'ndandır. Dost için çirkin ve düşman yüzlü olduk.*¹⁸

¹² Mesnevî-i Ma'nevî, c.6, b. 9-16, s. 250.

¹³ Mâide Sûresi, 5/67.

¹⁴ Abdülbaki Gölpınarlı, *Mesnevî Tercümesi ve Şerhi*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, c.3-4, s.204, İstanbul 1983.

¹⁵ Necm Sûresi, 53/3.

¹⁶ Şûra Sûresi, 42/23.

¹⁷ Konuk, a.g.e, c.6, s. 144.

¹⁸ Mesnevî-i Ma'nevî, c.3, b. 2926-2930, s.165.

Tebliğcinin Vasıfları

Mevlânâ, hakkı tebliğ eden kişilerin her türlü muhalefete karşı çekinmeden vazifelerini yapmalarını ve bu konuda dayanıklı olmalarını vurgulayıp, Allah'a inanmayan kişilerin baskı ve karşıt fikirlerine karşı müminin kendi vazifesine odaklanması gerektiğini belirtmiştir.¹⁹ Bazı münkirlerin inkâr ve inatlarının mümin kişiye zarar vermeyeceğini, münkir ve müminin bu dünyada bir vazifesi bulunduğunu ve ister kötü, ister iyi herkesin bu dünyada vazifesini yerine getirdiğini belirtip “*De ki; Herkes kendi yapısına uygun işler görür.*”²⁰ ayetine işaret etmiştir.²¹ Peygamberimizin “*Şakk-ı Kamer*” mucizesini gösterince Ebû Leheb’in boş laflar ettiğini, Hz. İsa (a.s.)’ın ölü-yü diriltince Yahudi’nin kendinden geçtiğini dile getirmiş.

از سگان و عوعو ایشان چه باک	در شب مهتاب مه را بر سماک
مه وظیفه خود برخ می گسترده	سگ وظیفه خود به جا می آورد
آب نگذارد صفا بهر خسی	کارک خود می گزارد هر کسی
آب صفای می رود بی اضطراب	خس خسانه می رود بر روی آب
ژاژ می خاید ز کینه بو لهب	مصطفی مه می شکافد نیم شب
وان جهود از خشم سبالت میکند	آن مسیحا مرده زنده میکند
خاصه ماهی کو بود خاص اله	بانگ سگ هرگز رسد در گوش ماه
در سماع از بانگ چغزان بی خبر	می خورد شه بر لب جو تا سحر

Mehtaplı gecede gökteki ay, köpeklerden ve havlamalarından ne diye korksun?

Köpek kendi vazifesini yapar, ay da kendi görevini sergiler.

Herkes kendi işini yapar, su bir çöp içinde safvetini terk etmez!

Çöp su üstünde çöp olarak giderken, berrak su ise ızdırapsız gider!

Mustafa gece yarısı ayı yarar; Ebû Leheb ise kininden saçma sözler konuşur.

Mesih ölüyü diriltirken Yahudi öfkesinden saçını yollar.

Köpeğin sesi ayın kulağına nereden gidecek? Hele bir de Allah'a özgü ay ise bu.

*Padişah, ırmağın kenarında kurbağa sesinden habersiz seher vaktine kadar içip raks eder.*²²

¹⁹ Gölpınarlı, a.g.e, c.1-2, s.422.

²⁰ İsrâ Sûresi, 17/84.

²¹ Konuk, a.g.e, c.3, s. 134.

²² Mesnevî-i Ma'nevî, c.2, b. 414-421, s. 242.

Mevlânâ'ya göre kâmil insan ay gibidir her tarafa marifet nurunu saçar ve tebliğde bulunur ama münkirlerse her şeye itiraz ederler. Köpekler ayın nurundan zevk almadıkları gibi münkirler de kâmil insanların sözlerinden zevk almayı inkâr ederler.²³

مه فشانند نور و سگ وع وع کند
شب روان و همراهان بتگ

سگ ز نور ماه کی مرتع کند
ترک رفتن کی کنند از بانگ سگ

*Ay nurunu saçar köpek de havlar durur, köpek ay ışığını otlak edinir mi hiç?
Gece yol alanlar ve yürümede ayın yoldaşı olanlar, köpeğin havlamasıyla git-
meyi bırakırlar mı?*²⁴

Mevlânâ hakkı tebliğ etme yolunda muhalif kişilerden ve muhalefetten bahsederken bir hikâyeye anlatmaktadır. Bu hikâyede hak tebliğ edilirken her zaman münkirlerin gürlüğü patırdı kopardıkları dile getirilmiştir.²⁵

آنک فرمودست او اندر خطاب
میشخولیدند هر دم آن نفر
آن شخولیدن به کره میرسید
مادرش پرسید کای کره چرا
گفت کره میشخولند این گروه
پس دلم میلرزد از جا میروم
گفت مادر تا جهان بودست ازین

کره و مادر همیخوردند آب
بهر اسبان که هلا هین آب خور
سر همی بر داشت و از خور میرمید
میرمی هر ساعتی زین استقا
ز اتفاق بانگشان دارم شکوه
ز اتفاق نعره خوفم میرسد
کارافزایان بدند اندر زمین

*Söz arasında o buyurdu; Tay ve annesi su içiyordu.
Seyisler atlar gelişi su içsinler diye ıslık çalıyordu.
Tay ıslık sesini duyunca, başını kaldırıyor, ürküp su içmiyordu.
Annesi taya sordu, niçin sürekli ürküp su içmiyorsun
Tay dedi; bu topluluk ıslık çalıyor seslerinin birleşmesinden korkuyorum.
Bu yüzden kalbim titriyor, ödüm kopuyor seslerin birleşmesi yüzünden kor-
kuyorum.*

²³ Gölpınarlı, a.g.e, c.5-6, s. 549.

²⁴ Mesnevî-i Ma'nevî, c.6, b.2087-2088, s. 348.

²⁵ Şefik Can, *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi*, Ötüken Yayınları, c.3-4, s.344, İstanbul 1997.

Annesi dedi dünya var olalı yeryüzünde bu tür boş iş yapanlar olmuştur. 26

Mevlânâ, *Mesnevî*'sinde inkarcıların enbiya ve evliyanın davet ve tebliğini dinlemediğini ve peygamberlerin münkirlere daima nasihat ettiklerini ama münkirlerin dini kabul etmek yerine usandığını belirtmiştir.²⁷

قوم گفتند ای گروه این رنج ما
نیست زان رنجی که بپذیرد دوا
سالها گفتید زین افسون و پند
سختتر میگشت زان هر لحظه بند

Onlar dediler ki; bizim hastalığımız iyileşecek hastalıklardan değildir.

Yıllarca bu masal ve öğüdü söylediniz, onunla her an bağ daha sıkılaştı. 28

Tebliğcinin Davranışı

Mevlânâ'ya göre dini tebliğ eden kişinin söz ve davranışları arasında bir çelişki olmamalıdır. Tebliğci peygamberi yolu iyi bilmeli ve o yolu takip etmelidir. Dini zahiren öğrenmiş olan kişi her önüne geleni dine davet edip zikir ve evrad telkin ederse bu sadece taklit olur. Tebliğci dini kâmil manada öğrenip istidat sahiplerini bulmalı ve nefis yolundan onları çevirip terbiye ederek Allah'a isal etmelidir.²⁹ Kâmil insan önce peygamberi yolu keşfeder sonra yolu bilmeyenlere rehberlik eder. Yoksa söz ve davranışları zıt olan tebliğci hem kendi yolunu kaybeder hem de halkı yoldan çıkarır.³⁰

چون نداند راه یم کی ره برد
سوی دریا خلق را چون آورد
متصل گردد به بحر آنگاه او
ره برد تا بحر همچون سیل و جو
ور کند دعوت به تقلیدی بود
نه از عیان و وحی تاییدی بود

Denizin yolunu bilmeyince nasıl kılavuzluk edip insanları denize doğru götürür?

O denize kavuşursa o zaman sel ve ırmak gibi denize kadar yol gösterir.

Halka çağrıda bulunursa taklitledir vahiy, ilham ve müşahede ile değildir. 31

26 Mesnevî-i Ma'nevî, c.3, b. 4290-4296, s.231.

27 Can, a.g.e, c.3-4, s.232.

28 Mesnevî-i Ma'nevî, c.3, b. 2916-2917, s.165.

29 Konuk, a.g.e, c.5, s. 479.

30 Gölpınarlı, a.g.e, c.3-4, s.128.

31 Mesnevî-i Ma'nevî, c.3, b.1810-1812, s.111.

Mevlânâ'ya göre tebliğde bulunurken muhaliflere karşı tahammülde iyi ahlakın ehemmiyeti büyüktür. Tebliğde bulunan kişi kâmil bir insan gibi davranıp karşısındaki muhalifin nakıs sözlerini iyilikle düzeltmeli. Muhalifin nakıs sözleri sirke gibi ekşidir ama kâmil insanın sözleri bal gibidir. Kâmil insan bu ekşi sirkeyi bal eylemelidir. Kâmil insanın nasihatleri, nefsanî hevesleri peşinde koşan kişiyi tatmin etmese netice hâsıl olmaz.³² Nuh (a.s.)'a kavmi taşkınlık edip, cefa etmesine rağmen Allah'ın yardımı ve keremi neticesinde yumuşaklığını muhafaza etmiştir.³³

پس شکر را واجب افزونی بود	چونک سرکه سرکگی افزون کند
کین دو باشد رکن هر اسکنجبین	قهر سرکه لطف همچون انگبین
آیند آن اسکنجبین اندر خلل	انگبین گر پای کم آرد ز خل
نوح را دریا فزون میریخت قند	قوم بر وی سرکهها میریختند
پس از سرکه اهل عالم می فزود	قند او را بد مدد از بحر جود

Sirke sikkeliğini artırsa o zaman şekerin artması da gerekli olur.

Kahrır sirke, lütuf bal gibidir. Zira ekşi bal şerbetinin esası bu ikisidir.

Eğer bal sirkeden az adım atarsa o ekşi bal şerbeti bozuk olur.

Kavmi Nuh'un üzerine sirke döktüler. Deniz Nuh'a çok şeker döküyordu.

*Cömertlik denizinden onun şekerine yardım edilmekteydi o yüzden âlem halkının sirkesinden fazlaydı onun şekerini.*³⁴

Mevlânâ, *Mesnevî*'de Müslüman birisinin Mecusi birisine dini tebliği etmesi ve Mecusi'nin ona verdiği cevapları hikâye tarzında dille getirmiştir.³⁵

هین مسلمان شو بباش از مؤمنان	مر مغی را گفت مردی کای فلان
ور فزاید فضل هم موقن شوم	گفت اگر خواهد خدا مؤمن شوم

Bir adam bir Mecusiye dedi; Ey filan! Hadi Müslüman ol, müminlerden ol.

*Mecusi ona dedi ki; Allah isterse mümin olurum. Lütfünü çoğaltırsa kesin inançlı da olurum.*³⁶

³² Can, a.g.e, c.5-6, s. 338.

³³ Can, a.g.e, c.5-6, s.338.

³⁴ *Mesnevî-i Ma'nevî*, c.6, b. 17-21, s. 250.

³⁵ Gölpınarlı, a.g.e, s. 261.

³⁶ *Mesnevî-i Ma'nevî*, c.5, b. 2912-2913, s. 171.

Kötü Tebliğ

Mevlânâ'ya göre dini tebliğ eden kimselerin cahillikleri ve bilgisizlikleri bazen istenmeyen olaylara neden olabilir. İslam dinine iman etmeye meyleden bir münkir, söyledikleri ile yaptıkları bir olmayan bir Müslüman'ın efa-lini, halini ve Müslümanlığını gördüğü vakit İslam'a karşı meyline ve muhabbetine gevşeklik gelir. Mevlânâ lakayt ve işin ehli olmayan kişilerin yaptığı tebliğlerin İslam dinine binlerce münkirden daha fazla zarar verdiğini bunların tebliğ etmek yerine, tebliğde bulunmamalarının daha evla olduğunu vurgulamıştır.³⁷ Bu konu hakkında *Mesnevî*'de çirkin sesli bir müezzinin kâfirlerin bulunduğu bir mahallede ezan okuması ve kâfir bir adamın gelip ona hediye vermesi hikâyesine değinmek yerinde olacaktır.

Çok çirkin sesli bir müezzîn vardı. Kâfirlerin bulunduğu bir memlekete ezan okuyordu. Ona ne kadar; "bu çirkin sesle ezan okuma, çekişme ve düşmanlıklara sebep olur" dedilerse de, o inat edip söylenenlere aldırış etmedi. Ezan okumaya devam etti. Halk toplumsal bir kargaşadan korkarken elinde bir takım elbise ile bir kâfir çıkıp geldi. Müezzine elbise, mum ve helva hediye getirmişti. Kâfir; "Nerede o müezzîn" dedi. "Onun okuduğu ezan sesinden dolayı insanın huzuru artıyor." Ona; "o çirkin sestен insana huzur gelir mi" dediler. O kâfir; "onun sesi kiliseye kadar geldi, benim mahir bir kızım vardı. Çoktandır Müslüman olmak istiyordu. Birçok kişi ona Müslüman olma demesine rağmen yine de bu sevdadan vazgeçmedi. O Müslüman olmak için gayret sarf etikçe ben de kabroluyordum. Ne yapacağımı bilmiyordum. Nihayet müezzîn ezan okumaya başlayınca ve sesi kilisede duyulunca. Kızım; "Bu kötü ses nedir. Beni mahvetti. Bu manastırda ömrümde böyle çirkin bir ses duymadım" dedi. Kız kardeşi; "bu ezan sesidir. Bu Müslüman âdetidir. Bu sesle Müslümanları ibadete çağırıyorlar" dedi. Kız ilk önce kardeşine inanmadı. Başkasına sordu o da evet deyince içindeki iman sar-sıldı, üzüldü ve böylece Müslümanlıktan soğudu. Kâfir; "böylece kızım Müslümanlıktan kurtuldu ben de azaptan. Dün gece ilk defa rahatça yattım. Bu dertten kurtardığı için çirkin sesli müezzine hediye getirdim" dedi.³⁸

³⁷ Can, a.g.e, c.3-4, s.271.

³⁸ Mesnevî-i Ma'nevî c.5, b. 3367-3388, s. 201.

Yoldan Sapmışların Tebliği

Mevlânâ'ya göre yoldan sapmış olanların tebliği saf gönüllüler için bir tuzaktan öte bir şey değildir. Yoldan sapmışların davet ve iltifatlarına kanıp bunlar benim iyiliğimi istiyor denilmemeli. Yoldan sapmışların daveti avcılarının pusuda saklanıp kuşları tuzağa düşürmek için yaptıkları kuş sesi taklidi gibidir. İhtiyat eden ve taklitten sakınan kişi bu tuzağa giriftar olmaz.³⁹

تو نگوئی مست و خواهان منند	حزم آن باشد که چون دعوت کنند
که کند صیاد در مکمن نهران	دعوت ایشان صفیر مرغ دان
میکنند این بانگ و آواز و حنین	مرغ مرده پیش بنهاده که این
جمع آید بر دردشان پوست او	مرغ پندارد که جنس اوست او
تا نگردهد گیج آن دانه و ملق	جز مگر مرغی که حزمش داد حق

İhtiyat, seni davet ettiklerinde, bunlar beni seviyor, bunlar beni istiyor dememendir.

Onların davetlerini avcının kuş avlamak için pusuda çıkardığı kuş sesi olarak gör.

Bu sesi, iniltiyi ve ötüsü bu yapıyor diye önüne ölü kuş koymuş.

Kuş onun kendi cinsi olduğunu zanneder toplanır, avcı da derilerini yolar.

Ancak Allah'ın ihtiyat verdiği, yem ve tuzaktan başı dönemeyen kuş müstesnadır.⁴⁰

Tebliğ Kıssaları

Mevlânâ, Musa (a.s)'ın kavmini hak dine davet etmesine değinerek; “*Ey Musa sen gaflet ehli kişileri hakka ve hak dine çok davet ettin, onlar için birçok lütuf ve ikramda bulundun ama onlar buna uygun davranmadılar. Madem onların böyle bir istek ve arzusu yok o zaman nimetlerini kes ve onlar da gaflet uyusunda öylece kalsınlar.*” demiş.⁴¹

آن خران را طالع و روزی نبود	تو بسی کردی به دعوت لطف و جود
تا بردشان زود خواب غفلتی	پس فرو پوشان لحاف نعمتی

³⁹ Gölpinarlı, a.g.e, c.3-4, s.24.

⁴⁰ Mesnevî-i Ma'nevî, c.3, b. 230-234, s.37.

⁴¹ Konuk, a.g.e, c.8, s. 562.

Çağırarak çok cömertlik ve lütuf gösterdin. Ne ki bu eşeklerin şanssız ve kısmeti yoktu.

*Bu durumda nimet yorganını üstlerine ört de alıp götürürsün onları gaflet uykusu.*⁴²

Mevlânâ, Süleyman (a.s.)'in Belkıs'ı dine davet edip şöyle dediğini belirtmektedir; *"Ben seni nefsimde davet etmiyorum ben seni hakka davet ediyorum, ben nefsimin heveslerine uyan biri değilim. Dünyevi lezzetlerle bir alakam yoktur."*⁴³

هين بيا كه من رسول دعوتی چون اجل شهوتكشم نه شهوتی

*Hadi gel ben elçi ve davetçiyim. Ben şehvet mensubu değilim ecel gibi şehvet öldürenim.*⁴⁴

Sonuç

Mevlânâ'nın en önemli eseri sayılan *Mesnevî* gerek kendi çağında gerekse çağımızda bıraktığı tesirler bakımından tasavvuf alanında yazılmış en önemli eserlerden biri sayılmaktadır. *Mesnevî*'de çok çeşitli konular mevcuttur. Tebliğ de bu konulardan biridir.

Tebliğ, İslam dinini ve onun kaidelerini anlatarak beşerin bu emirler çerçevesinde yaşamalarını sağlamaktır. Yani iyi ve güzel olanı emretmek, kötü ve çirkin olan her şeyden menetmektir. *Mesnevî*'de tebliğ konusuna değinen Mevlânâ; Kur'an'ı Kerim, peygamberlerin ve onlara tabi olanların ilk görevinin tebliğ ve davet olduğunu vurgulamış ve tebliğ de bulunan kişilerin halis niyet, iyi huy, dini herkesin anlayacağı şekilde açıklayabilme ve diğer ahlaki özelliklere sahip olması gerektiğini ifade etmiş. Tebliğde bulunurken gönül kazanmanın ehemmiyetli olduğunu, nitekim tebliğle vazifelendirilen peygamberlerin de bunu kendilerine rehber edindiklerini beyan etmiş. Tebliğ yapılırken ferasetli davranılması gerektiği, kaba ve sert bir üslupla yapılan tebliğin hayra vesile olamayacağını, peygamberi tarzın ör-

⁴² Mesnevî-i Ma'nevî, c.4, b. 3671-3672, s.434.

⁴³ Can, a.g.e, c.3-4, s.424.

⁴⁴ Mesnevî-i Ma'nevî, c.4. b. 11, s.299.

nek alınması gerektiğini vurgulamış. En önemli tebliğ metodunun şüphesiz kişinin İslam'ı yaşayarak gösterebileceğini, söyledikleri ve yaşantısı arasında uçurum olan kişilerin bu konuda başarıya ulaşmasının zor olduğunu dile getirmiş. Tebliğin peygamberlerin gönderiliş amaçlarının en önemlilerinden biri olduğunu, tebliğin sadece peygamberlerin vazifesi olmadığını, bütün Müslümanların üzerine bir vazife olduğunu söylemiş. Tebliğde bulunan kişinin daima ümidvar olması, kendisine şefkat, merhamet ve yumuşaklığı rehber edinmesi gerektiği beyan edilmiş. Tebliğde bulunurken muhalefetlerden çekinilmemesi gerektiği, kötü tebliğin tebliğ etmemekten daha zarlı olduğu ve yoldan çıkmış kişilerin ettikleri tebliğin saf gönüllü müminler için bir tuzak olduğuna değinilmiş. *Mesnevî*'de tebliğ konusunun ehemmiyetine binaen Kur'an ayetlerine ve peygamber kısaltalarına çokça işaret edilmiş.

Kaynakça

- Altuntaş, Halil- Şahin, Muzaffer, *Kur'ân-ı Kerim Meali*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003.
- Boynukalın, Mehmet, "*Tebliğ*", DİA, c.4, İstanbul 2011.
- Can, Şefik, *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi*, Ötüken, Yayınları, İstanbul 1997.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, *Mesnevî Tercümesi ve Şerhi*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, c.3-4, İstanbul 198.
- *Mesnevî ve Şerhi*, Milli Eğitim Basımevi, c.6, s.140, İstanbul 1974
- Konuk, Ahmed Avni, *Mesnevî-i Şerif Şerhi*, İstanbul 2005.
- Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî-i Ma'nevî*, haz. Adnan Karaismailoğlu, Der-ya Örs, Ankara 2007.
- Zemânî, Kerîm, *Minâger-i Işk, Zemânî*, Neşr-ı Ney, Tahran 1382.